

cipals de Cartailhac, qui fins a les darreries de la seva vida sabé conservar despert l'interès per a tot ço que fos una nova dada o un nou problema. Però, ultra el paleolític, tots els períodes prehistòrics compten amb la contribució de Cartailhac. Les seves excavacions als sepulcres megalítics del Sud de França són les millors que s'han fet en aquests monuments de França, i l'abundós material que en tragué omplen les vitrines dels Museus de Tolosa i de Sant Germain, el primer format en bona part per ell i exemplar com a institució de treball i d'estudi.

A la Península, Cartailhac havia consagrat una part important de la seva activitat, de la seva devoció. L'any 1886, després de llargs viatges per Espanya, on llavors es començava d'estudiar la Prehistòria, i a Portugal, on des de feia ja molts anys es treballava intensament i amb mètode rigorós i on en 1880 s'havia celebrat el Congrés Internacional de Prehistòria i Antropologia, Cartailhac publicà el seu llibre *Les âges préhistoriques de l'Espagne et du Portugal*, que reunia i ordenava per primera volta tota la prehistòria de la Península. Aquest llibre encara avui és indispensable per a l'estudi de la prehistòria peninsular: s'hi recollen ja els primers treballs dels iniciadors de la prehistòria a Catalunya com els de la cova de Serinyà, de l'Alsius, i els referents a monuments megalítics d'En Sanpere i Miquel i d'En Martorell i Penya. Després en Cartailhac es mantingué en contacte constant amb la Prehistòria de la Península. En 1892 publica la seva obra monumental sobre les Balears *Les monuments primitifs des îles Baléares*, a la qual havia de seguir una de semblant sobre Sardenya, que malauradament ha restat inèdita. Després la seva principal contribució a l'arqueologia espanyola fou el reconeixement de l'autenticitat de les pintures d'Altamira, descobertes en 1878 per D. Marcellí Santuola. Cert és que de primer moment no s'atreu a creure-les antigues, però prompte rectificà cavallerament i reté homenatge al mèrit de Santuola, al mateix temps que feia jurament amb Breuil un estudi acurat i exemplar de les dites pintures, que fou el començament de la investigació activíssima de l'art rupestre que avui floreix. Però amb això no s'acaba la relació de Cartailhac amb la Península. En 1913 posava el pròleg a un llibre de l'investigador belga Lluís Siret, al qual també la nostra prehistòria deu una contribució de les més brillants, i les excavacions del qual havia visitat poc abans a Almaria, viatge en què havia passat també per Barcelona, on l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS li havia retut homenatge. Els dos últims anys de la seva vida es relacionen també amb nosaltres, i la mort el sorprengué a Ginebra, tot donant un curs en aquella Universitat, després del qual hauria preparat un nou viatge a la Península destinat, entre altres objectius, a estudiar les troballes fetes a Catalunya i el nostre Museu.

Recordem amb profunda emoció les paraules d'encoratjament que tingué per la jove escola de prehistoriadors catalans, la darrera vegada que el veírem. En l'afectuós comiat i en l'esperança d'un joïós reveure, que la mort frustrà, es notava prou la satisfacció interior del qui veu que el seu exemple ha estat fecund i que comprèn que la tasca no serà abandonada. I, certament, en aquesta, el mestre Cartailhac sempre serà remembrat com un dels qui li han obert el camí més ample i segur i que fins al seu darrer moment hi han estat presents per ajudar-hi poderosament amb el seu esforç. Però, plegat amb el record del mestre, restarà també el de l'home afectuós i bo que tenia escrit a la seva cambra de treball aquest lema, que palesa el seu noble esperit: «Chaque soir plus plaisible et meilleur.» — P. B. G.

August Frickenhaus

Jove encara, morí a Suïssa (1925) on sojornava amb l'esperança de recobrar la salut perduda. La mort se l'enduïa quan tant es podia esperar encara de la seva forta preparació per als estudis d'arqueologia clàssica en què s'havia fet un nom des de les seves càtedres de Berlín, Strasburg i Kiel en el camp dels quals ha deixat obres ben conegudes. Ací recordarem únicament dues de relacionades amb els treballs de l'INSTITUT: *Griechische Vasen aus Emporion* publicat en l'ANUARI de 1908 i *Zwei topographische Probleme in Bönner Jahrbücher*, 1909. Perquè ací a Catalunya, en la nostra ciutat, havia passat un temps estudiant particularment el problema de la fundació d'Empúries i la seva ceràmica grega. Això era a les primeries de l'INSTITUT, de manera que amb la mort del nostre eminent col·laborador ens ha semblat de perdre una antiga coneixença. La seva amistat, el seu interès per l'avenç dels estudis d'arqueologia clàssica i de prehistòria a Catalunya, els seus savis consells, no els podrem mai oblidar. — A.-M.